

Toekomstbestendige Akkoorden

! VERKIEZINGS-SPECIAL !

Installatie van een nieuwe raad

Eind maart 2022 wordt de nieuwe raad geïnstalleerd. Een feestelijke dag, met bloemen en gespannen verwachtingen omdat het ‘nu echt gaat beginnen’. De installatie van een nieuwe raad is een belangrijk markeerpunt, maar het werk aan die nieuwe bestuursperiode start al veel eerder. De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden adviseert in de ‘Handreiking Collegevorming’ om al een paar maanden voor de verkiezingen te beginnen. Om te bespreken op welke wijze en met wie de raad na de verkiezingen snel een nieuw gemeentebestuur kan vormen.

Ruimte voor de onvoorspelbare toekomst

Niemand kan overzien hoe de vier jaar na de verkiezingen er uit zien. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) adviseerde daarom in 2017 een regeerakkoord te beschouwen als startdocument en niet alles van te voren vast te willen leggen. Akkoord over de uitgangspunten, met ruimte voor aanpassingen als de omstandigheden daarom vragen. Helaas leidt de onzekerheid over die onvoorspelbare toekomst juist vaak tot de behoefte meer te willen vastleggen. Gemiddeld waren de gemeentelijke coalitieakkoorden van 2018 langer dan in 2014 (Otjes e.a. 2021). Maar er zijn ook gemeentes die al in 2014 experimenteerden met alternatieven voor een dichtgetimmerd coalitieakkoord (ROB, 2018).

“Hoe groter het onderlinge vertrouwen, hoe vlotter de coalitieonderhandelingen kunnen verlopen en hoe korter het daaruit vloeiende coalitieakkoord.”

(Otjes e.a. 2021: 9)

▲ Drie vragen om mee te starten...

Er zijn twee onderwerpen waar een raad een besluit over moet nemen aan het begin van een nieuwe bestuursperiode: de inhoudelijke agenda én de vorming van het college. Gemeenteraden hebben grote vrijheid hoe ze daar over besluiten.

Uiteraard zijn inhoudelijke ambities voor de bestuursperiode een belangrijk element voor de inhoudelijk agenda. Maar wellicht is de vraag naar de bestuursstijl van het nieuwe gemeentebestuur wel veel belangrijker voor de omgang met de onvoorspelbare toekomst.

Onderzoek dat in opdracht van de Vereniging voor Raadsleden uitgevoerd is signaleert drie ambities ten aanzien van lokale politieke samenwerking, waar gemeenteraden op verschillende wijze invulling aan trachten te geven (van Kalken e.a.: 32). Achter die ambities liggen drie belangrijke vragen over lokale politieke samenwerking, die raden zich voorafgaand aan de inhoudelijk gesprekken zouden moeten stellen:

1

Welke verhouding tussen **raad en college** ambieert de raad?

2

Welke verhouding tussen **coalitie en oppositie** ambieert de raad?

3

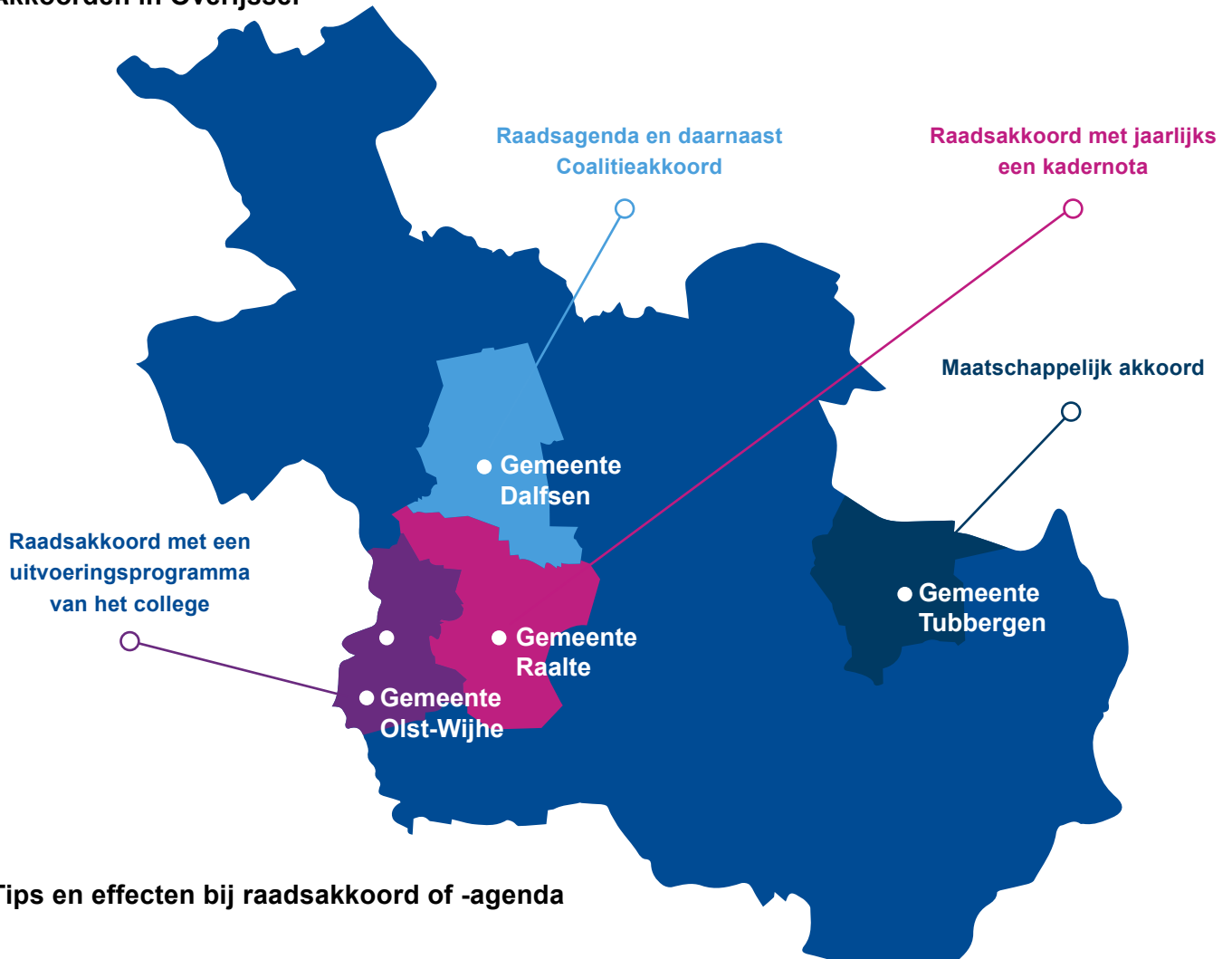
Welke verhouding tussen **gemeentebestuur en samenleving** ambieert de raad?

▲ Coalitie-, raads-, samenlevingsakkoord?

Zoals gezegd hebben gemeenteraden een grote vrijheid in de manier waarop een start gemaakt kan worden met een nieuwe bestuursperiode. Die vrijheid uit zich in de vele vormen van akkoorden, agenda's, programma's op basis

waarvan een nieuw bestuur gevormd wordt. Grofweg zijn er drie type aan te wijzen. In de praktijk komen er echter vele varianten en combinaties voor. Ook in Overijssel.

▲ Akkoorden in Overijssel

▲ Tips en effecten bij raadsakkoord of -agenda

● **TIP:** Maak geen raadsakkoord als je het nergens over eens bent.

○ **EFFECT:** Draagt bij aan harmonie binnen de raad en zorgt voor minder moties en amendementen.

● **TIP:** Breng het als opdracht van de raad aan het college.

○ **EFFECT:** Voor nieuwkomers geeft het duidelijkheid over rol en verhoudingen.

● **TIP:** Kadernota om jaarlijks beleid te kunnen bij sturen.

○ **EFFECT:** Draagt bij aan saamhorigheidsgevoel van de raad.

● **TIP:** Goed nadenken over hoe het proces in te richten.

○ **EFFECT:** Draagt bij aan saamhorigheidsgevoel van de raad.

● **TIP:** Koppel ook financiën aan de raadsagenda, om meer kader mee te geven.

○ **EFFECT:** Draagt bij aan raadsbreed denken over vraagstukken.

● **TIP:** Vraag om proactieve houding van de raad. Vraag als raad met enige regelmaat naar de stand van zaken.

○ **EFFECT:** Verdieping in het debat van de 20% onderwerpen.

● **TIP:** Zorg dat duidelijk is welke rol van de raad passend is bij voorstellen vanuit het college (betrekken van raad op juiste moment en manier).

○ **EFFECT:** Versterking van de samenwerking tussen fracties.

● **TIP:** Het 'WAT' is aan de raad en is opgenomen in de raadsagenda. Het 'HOE' is aan het college.

○ **EFFECT:** Wordt meer naar elkaar geluisterd.

▲ Tips en effecten bij een maatschappelijk akkoord

● **TIP:** Werk in eerste instantie aan het vertrouwen en de relaties tussen alle partijen, door tussen de mensen te staan en bewust te zijn van de gemaakte afspraken.

○ **EFFECT:** Draagt bij aan de benaderbaarheid van raadsleden, college en gemeentelijke organisatie.

● **TIP:** Bedenk de inhoud samen.

○ **EFFECT:** Geeft inwoners de mogelijkheid om direct invloed te hebben op hun eigen omgeving.

● **TIP:** Zorg voor bestuurlijke ruimte en dekking.

○ **EFFECT:** Bevordert de samenwerking en vertrouwen tussen alle partijen.

● **TIP:** Zorg dat maatwerk mogelijk is.

● **TIP:** Durf fouten te maken, los te laten en tijd te nemen.

● **TIP:** Gewoon doen. Wanneer je vooraf alles wilt bedenken, uitdenken en risico's in kaart wilt brengen, dan kom je nooit tot realisatie. Het is experimenteren voor alle betrokkenen.

In het merendeel van de Overijsselse gemeentes is het nieuwe bestuur in 2018 van start gegaan op basis van een **coalitieakkoord** tussen partijen, die samen een getalsmatige meerderheid vormden in de raad. Bijna als vanzelfsprekend is er bij een coalitieakkoord een sterke samenhang tussen de bemensing van het college en de inhoudelijke ambitie voor de bestuursperiode.

Dit hoeft niet. Er zijn gemeentes waarbij beide besluiten gescheiden worden. Waarbij de inhoudelijke agenda tot stand komt op basis van inbreng van de gehele raad. Zo kan het zijn dat er voor verschillende onderwerpen, verschillende meerderheden in de raad te vinden zijn. De voordracht voor

wethouders komt soms uit een meer traditionele coalitie en soms ook op basis van een voorstel waarbij de hele raad betrokken was. In 2014 werden er landelijk in 22 gemeentes een **raadsakkoord** gesloten, in 2018 waren dat er al 56.

In een enkele gemeente zijn er zelfs nog meer mensen betrokken bij het opstellen van de inhoudelijke agenda, en spreekt men over een **samenlevings- of maatschappelijk akkoord**. Tubbergen haalde er in 2018 het landelijke nieuws mee.

“Het raadsakkoord is geen einddoel, maar het begin van een verschuiving – en een versterking – van de verhoudingen tussen de representatieve en participatieve democratie. MAAK MEEDOEN MOGELIJK!”

Floris Schoonderwoerd (Wethouder Kaag en Braassem)

▲ Akkoord vormen

COALITIEAKKOORD

Draagt bij aan:

- Stevig mandaat voor wethouders.

Aandachtspunten:

- Kan leiden tot uitvergroting van tegenstellingen in de raad, tussen oppositie en coalitie.
- Voor oppositie; soms het gevoel dat zij vier jaar meedoen voor spek en bonen.
- Voor coalitie; voelen zich soms beperkt in hun rol als volksvertegenwoordiger door coalitiedwang.

RAADSAKKOORD

Draagt bij aan:

- Meer gevoel van eigenaarschap binnen de gehele raad.
- Meer ruimte voor het politieke debat over zaken waar de meningen verschillen.

Aandachtspunten:

- Bij nieuwe opgave moet er naar meerderheid worden gezocht.
- Een raadsakkoord waarin alle partijen zich kunnen vinden kan te vaag zijn, waardoor de werkelijke onderhandelingen later gevoerd worden.

MAATSCHAPPELIJK AKKOORD

Draagt bij aan:

- Vergroot betrokkenheid van externe partijen, die essentieel is bij de uitvoering van het beleid.

Aandachtspunten:

- Verhouding tussen volksvertegenwoordigers en actieve burgers (die niet verkozen zijn). Hoe regel je dan de democratische legitimiteit van de besluitvorming?

▲ Uitdaging!

De **voornaamste uitdaging** is, ongeacht het type akkoord, om de gekozen uitgangspunten ook vier jaar vol te houden. Zeker in periodes met tegenslag. Om de kans te vergroten dat een akkoord juist in dergelijke periodes houvast biedt, is het van belang om daar van tevoren over te spreken.

Bijvoorbeeld over wat te doen als er een wethouder halverwege de rit af haakt, als de gemeente geconfronteerd wordt met grote financiële tegenvallers, of bij heftig protest vanuit de samenleving over een ontwikkeling.

Behoeftte om hier verder over te spreken? Neem dan contact op met Trendbureau Overijssel via 038 499 9443 of trendbureau@overijssel.nl.

▲ Verder lezen:

- De voordelen van 'anders formeren': checklist | VNG (vng.nl/nieuws/de-voordelen-van-anders-formeren-checklist)
- Streven naar een samenlevingsakkoord | VNG (vng.nl/artikelen/streven-naar-een-samenlevingsakkoord)
- Floris Schoonderwoerd (2018) Maak meedoen mogelijk! (vng.nl/sites/default/files/nieuws_attachments/2018/input_evaluatie_raadsakkoordmaakmeedoenmogelijkdefinitief.pdf)
- Kalken, L. van, G. Boogaard, M. van der Steen, W. Scherpenisse (2021) *Een route-kaart voor raadsakkoorden* (raadsleden.nl/actueel/nieuws/routekaart-helpt-bij-keuze-raadsprogramma)
- Nederlandse Vereniging voor Raadsleden: Handreiking Collegevorming (raadsleden.nl/actueel/nieuws/handreiking-over-collegevorming) (raadsleden.nl/sites/www.raadsleden.nl/files/documenten/tips_en_adviezen_over_collegevorming_-_handreiking_voor_raadsleden.pdf)
- ROB (2017) *Het regeerakkoord als startdocument*
- ROB (2018) *Nieuwe politiek, nieuwe akkoorden*
- Otjes, S, J. de Natris, M. Allers (2021) *De duur van formaties en de lengte van college-akkoorden*

Colofon:

Dit signalement is een uitgave van Trendbureau Overijssel en VNG Overijssel.

Met medewerking van: Lianne van Kalken, Floris van Schoonderwoerd, Gemeente Dalfsen, Raalte, Olst-Wijhe en Tubbergen

Vormgeving: Sigrid Spier

